

ТКАЧИК Ф. П.
викладач кафедри податків та фіскальної політики;
УХАЧ В. І.
студент факультету фінансів,
Тернопільський національний економічний університет

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Анотація: В статті проаналізовано вплив митної політики на формування економічної безпеки держави. Значну увагу присвячено вдосконаленню вітчизняної системи митного законодавства та митної політики, з урахуванням досвіду розвинених країн світу, для покращення стану економічної безпеки в Україні.

Аннотация: В статье проанализировано влияние таможенной политики на формирование экономической безопасности государства. Значительное внимание посвящено совершенствованию отечественной системы таможенного законодательства и таможенной политики, с учетом опыта развитых стран мира, для улучшения состояния экономической безопасности в Украине.

Summary: The paper analyzes the impact of customs policy on the formation of economic security. Considerable attention is devoted to the improvement of the national system of customs legislation and customs policy, based on the experience of developed countries, to improve the economic security of Ukraine.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реалізації фіскальних реформ України роль митної політики набуває вагомого значення, як дієвого регулятора економічних процесів. Митна політика здійснює суттєвий вплив на формування ефективних відносин України на міжнародному рівні та справедливої системи оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Постійні зміни міжнародних інтересів і потреб спонукають безперервний розвиток відносин у митній сфері. Це ускладнює процес формування митної політики, тому вона з часом знову повинна трансформуватися. Це видно по митному законодавстві України та працях і дослідженнях українських науковців. Саме вони визначають основні чинники діяльності митної політики в державі та обґрунтовують засади національної митної системи та економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми щодо регулювання митної політики в Україні розглядали у своїх працях такі вчені: І. Бураковський, В. Бардачова, В. Вашенко, К. Владімиров, С. Волосович, В. Геєць, О. Гребельник, В. Дудчак, М. Каленський, О. Кіреєв, Б. Кормич, А. Кредісов, А. Крисоватий, В. Мартинюк, В. Наumenко, О. Олексюк, С. Осика, П. Пашко та ін.

Проте багато аспектів цієї актуальної проблеми через дискусійні нюанси потребують детального вивчення та обґрунтування.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення пріоритетних напрямів удосконалення митної політики, з урахуванням ефективних здобутків розвинених країн світу та висвітлення ролі митної політики у процесі формування економічної безпеки України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Відповідно до митного кодексу України митна політика тлумачиться як система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі [1]. І. Березнюк розглядає митну політику як систему поглядів, ідей та переконань, яка формує основні правові та економіко-організаційні принципи митної справи [2, с. 11].

Від здійснення митної політики залежить економічна безпека держави - сукупність умов, за яких зберігається здатність країни підтримувати конкурентоспроможність економіки, ефективно захищати національні економічні інтереси і протистояти зовнішнім економічним загрозам, повністю використовувати конкурентні переваги в міжнародному поділі праці.

В законі України «Про основи національної безпеки України» [3] національну безпеку визначено як захище-

ність життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства та держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, сучасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Для того, щоб досягнути високого рівня економічної безпеки влада повинна впроваджувати нововведення в галузі митної політики. Важливими факторами забезпечення економічної безпеки виступають інструменти митно-тарифного регулювання. При розробці митної політики держави варто враховувати загрози національній економіці, як зовнішні так і внутрішні, які можуть створювати небезпеку життєво важливим інтересам громадян та країни в цілому. Реалізація митної політики повинна здійснюватися через систему елементів національної безпеки, до яких належить: фінансова безпека, енергетична безпека, соціальна і трудова безпека, продовольча, екологічна, техногенна, а також науково технічна безпека. Схематично взаємозв'язок елементів митної політики та економічної безпеки можна зобразити на рис. 1.

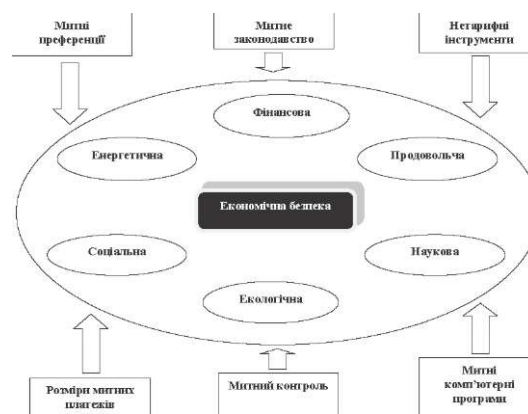

Рис. 1. Взаємозв'язок елементів митної політики та економічної безпеки

Джерело: складено авторами

В концепції національної безпеки України в економічній сфері визначені наступні напрями державної політики:

1) недопущення незаконного використання бюджетних коштів і державних ресурсів та їх перетікання в «тіньову» економіку;

2) контроль за експортно-імпоротною діяльністю, спрямованою на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника;

3) боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів [4, с. 47].

Україна є державою, яка межує з сімома країнами, це означає те, що важливим є визначення ступеня залежності основних засобів забезпечення економічної безпеки України та здійснення зовнішньоекономічної політики та транскордонного співробітництва з цими країнами. На даному етапі відносини між країнами-сусідами є характерними, рисами їх можна розділити на три основні напрями реалізації:

1) співробітництво, яке відбувається на кордонні України з країнами членами ЄС;

2) співробітництво у пострадянському прикордонні з колишніми радянськими республіками;

3) прибережна співпраця між Україною та Туреччиною [5, с. 94].

До найгостріших питань, які потрібно вирішити в контексті забезпечення економічної безпеки в Україні слід віднести: посилення фінансової безпеки і підвищення інвестиційної привабливості, досягнення реального економічного зростання та підвищення соціальних стандартів для населення, посилення трудових ресурсів та продовольчої безпеки, підвищення рівня всіх показників економічної безпеки загалом, а також сюди слід віднести підвищення рівня конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні [6]. Отже щоб сформувати ефективну митну політику держави, знайти шляхи розв'язання рішень щодо відсутності необхідних ресурсів, та передбачити загрози ситуації та ризики, що можуть виникнути в економіці потрібно чітко визначити граничний поріг кожної складової економічної безпеки.

Серед проблем вітчизняної митної політики найактуальнішою є доцільне управління митною діяльністю. Проте заслуговують на увагу й наступні:

- відсутність єдиної стратегічної мети розвитку національної економіки, митних органів і митної системи в цілому;

- не чітко окресленні пріоритетні напрямки управління митною системою;

- ігнорування міжнародного досвіду організації і запровадження митного законодавства.

Ці та інші проблеми можна вирішити завдяки адаптації зарубіжного досвіду розвинених країн по ефективному здійсненню митної політики.

Реалізація митної політики закордоном послідовно відходить від принципу «суверенної законотворчості», оскільки митне законодавство формується на базі міжнародних митних правил, зокрема Кіотської конвенції, стандартах Всесвітньої митної організації та міжнародних договорів.

Основні принципи конвенції направлені на прискорення зовнішньої торгівлі та обороту, створення законних умов торгівлі, це виключає контрабанду, а також мінімізує кількість порушень митного законодавства. Але дотримання цих принципів можливе лише за умов зниження митного контролю при перетині кордону, тому щоб проводити контроль достатньо чітко, передбачено принцип здійснення митного аудиту. Всесвітня митна організація висуває припущення, що саме пост-аудит прискорить оборот товарів, а таким чином збільшиться обсяг зовнішньої торгівлі.

Для визначення шляхів вдосконалення митної політики в Україні розглянемо процедури управління зовнішньоекономічною діяльністю в деяких економічно

розвинених країнах. Лідером у зовнішній торгівлі є США, проте як стверджують провідні американські вчені так було не завжди. Довший час США були закритою і замкнутою державою. Державна торговельна політика була спрямована на обмеження імпорту готової продукції з одночасним наданням суттєвих преференцій фірмам і компаніям, що здійснювали імпорт стратегічно важливої сировини - нафти та газу. Водночас проводилася політика, спрямована на помірне збільшення експорту [7, с. 137].

Основні функції митних органів включають стягнення мит, податків і зборів на товари, що ввозяться і вивозяться, контроль за дотриманням митного та пов'язаного з ним законодавства, а також спостереження за реалізацією норм законів і угод, що стосуються судноплавства. Крім того, будучи великою організацією і маючи значний штат співробітників, митна служба США відповідає за боротьбу з контрабандою товарів і приховуванням доходів. Також ця організація стежить за дотриманням митних правил і інструкцій федеральними агентствами по всіх сухопутних і морських межах країни [8, с. 3]. Варто зауважити, що важливим є стабільність митного законодавства США, митний кодекс цієї країни був прийнятий ще в 1986 р. і до цих пір не зазнав суттєвих змін, що першочергово необхідно впроваджувати у вітчизняну практику.

Варто звернути увагу на діяльність митних органів Європейських країн, наприклад в Бельгії вони покликані не тільки виконувати фіскальну функцію, але й беруть участь у регулюванні діяльності митної політики Бенилюксу та ЄС. На території країни митні органи виконують функції податкових служб по сплаті ПДВ за переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Але все таки основною функцією митних органів в цих країнах вважається їх фіскальна функція. У більшості країн, вони підпорядковані Міністерству фінансів, при чому в деяких країнах вони об'єднані з податковою службою по стягуванню акцизних платежів та інших видів непрямих податків, так відбувається у Франції, Великобританії, Фінляндії, а з 2013 року і в Україні.

Якщо взяти до уваги митні органи Франції, то платежі, які вони стягують можна умовно поділити на такі групи:

1) митні платежі, як засоби регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

2) платежі, які пов'язані з перетином державного кордону (протекціоністські і компенсаційні збори) - але вони не носять фіскального характеру; також сюди відносять митні збори за проведення митних операцій;

3) платежі, пов'язані зі знаходженням товарів на території країни, до них включають ПДВ, внутрішні податки та збори.

Розглянувши функціонування митних органів деяких розвинених країн, варто перейняти позитивні сторони їхньої діяльності і забезпечити їх запровадження в Україні. Так важливим є удосконалення митного законодавства в контексті контролю за переміщенням товарів та послуг через митний кордон України, зменшення термінів перевірки товарів і транспортних засобів, що призведе до позитивного скорочення часу перебування їх під митним наглядом та прискорить товарооборот і покращить зовнішні відносини України. Також важливо запровадити стабільне митне законодавство, тому що через постійні його зміни відбуваються непорозуміння щодо правильності його трактування та застосування, тут варто перейняти досвід США, де законодавче забезпечення діяльності митних установ залишається без суттєвих змін протягом останніх двох десятиліть років. Також позитивним для України буде ухвалення міжнародних стандар-

тів щодо митного оформлення та контролю, управління розвитком технологій, так як митна служба повинна бути забезпечена новітніми технологіями для полегшення декларування товарів та прискорення їх оформлення. Всі ці нововведення будуть вести до покращення митної політики, що в свою чергу призведе до посилення економічної безпеки в країні.

З 2013 року впроваджується реорганізація податкової і митної служб з метою їх об'єднання в єдиний орган фінансового управління - Міністерство доходів і зборів. Це є проявом запровадження зарубіжного досвіду в діяльності митної та податкової служб, зокрема таких країн як Великобританія та Канада. До повноважень даного міністерства входить не тільки справляння податкових та митних платежів, а й адміністрування єдиного соціального внеску, до цього ця функція була покладена на Пенсійний фонд України. Міністерство доходів і зборів повинно давати поштовх розвитку підприємницької ініціативи та створювати такі правила, за яких сплата податків і зборів буде максимально комфортною. Діяльність вказаного міністерства повинна ґрунтовно використовувати пози-

тивні здобутки реалізації схожих агломераційних експериментів у фінансній політиці розвинених країн, а також не порушувати принципи соціальної справедливості та сприяти стабільним потокам коштів до державної скарбниці на використання пріоритетних завдань, в першу чергу з метою покращення якісних характеристик життя населення та забезпечення максимально достатнього рівня економічної безпеки України.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, судячи з матеріалів забезпечення економічної безпеки України є найважливішим національним пріоритетом, на що повинні звернути увагу представники державної митної служби. З цього випливає, що формування та реалізація напрямків митної політики вимагає врахування всіх складових економічної безпеки.

Державне управління повинно бути зосереджене на подальшому реформуванні митної політики та шляхах дослідження і удосконалення митного законодавства, так як це є пріоритетним завданням для забезпечення економічної безпеки держави, а також встановлення сталого розвитку економіки та зростання добробуту громадян.

Література:

1. Митний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями за станом на 10 серпня 2012 року : (офіційний текст). - К.: Паливода А. В., 2012 - 344 с.
2. Бережнюк. І. Теоретичні основи та сутність митної справи / І. Бережнюк // Вісник Академії митної служби України. - 2002. - № 3. - С. 3-17.
3. Закон України «Про основи національної безпеки» від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради. - 2003. - № 39. - С. 351.
4. Економічна безпека України та виклики сьогодення : Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції (28 травня 2010 року). - ч. I. - К.: УДУФМТ, 2010. - 240 с.
5. Дмитриченко Л. И. Государственное регулирование экономики: методология и теория. Монография. - Донецк: УкрИТЭК, 2008. - 330 с.
6. Варналій З. С. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.rainbow.gov.ua/news/25.html>
7. Письмаченко Л.М. Державне управління зовнішньоторгівельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль : монографія / Л.М. Письмаченко. - Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2008. - 366 с.
8. Customs regulation of the U.S. - Dep. of Treasury. U.S. Customs servise. - Wash., 1986. - 386 p.